

Sygn. akt I PK 499/03

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Herbert Szurgacz (sprawozdawca)

Protokolant Dorota Białek

w sprawie z powództwa K. W.

przeciwko Polskim Kolejom Państwowym SA Dyrekcji Elektroenergetyki Kolejowej
w likwidacji w Warszawie - Zakładowi w K.

o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 19 maja 2004 r.,

kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w K.

z dnia 20 lutego 2003 r., sygn. akt IX Pa .../02,

**1. zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu
Rejonowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z
dnia 27 lutego 2002 r., VII P .../01 w ten sposób, że powództwo
oddala,**

2. nie obciąża powódki kosztami postępowania.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 20 lutego 2003 r. Sąd Okręgowy w K. Wydział IX Pracy oddalił apelację pozwanego PKP S.A. Dyrekcji Elektroenergetyki Kolejowej w likwidacji – Zakład w K. od wyroku Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z dnia 27 lutego 2002 r., zasądającego na rzecz powódki K. W. kwotę 12.350 zł tytułem odszkodowania.

Wyrok zapadł na gruncie niespornego między stronami stanu faktycznego. Powódka była zatrudniona u pozwanego od 3 września 1969 r. do 18 grudnia 2000 r. na podstawie umowy zawartej na czas nieokreślony. Do rozwiązania stosunku pracy doszło na podstawie art. 11 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 4 z 1990 r., poz. 19 z późn. zm.), na mocy porozumienia stron z uwagi na restrukturyzację przedsiębiorstwa PKP i związane z nią zmiany organizacyjne. Wniosek w tym względzie powódka złożyła w dniu 7 grudnia 2000 r. i został on uwzględniony przez pozwanego w dniu 11 grudnia 2000 r.

Powódka nie otrzymała wypowiedzenia zmieniającego w przedmiocie świadczeń wynikających z Ponadzakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe”.

Powódka otrzymała odprawę w wysokości 30.000 zł na podstawie ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”.

Stosownie do § 6 ust. 1 i 2 Ponadzakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla pracowników przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” jeżeli rozwiązanie stosunku pracy zawartego na czas nie określony następuje z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, określonych w art. 36 k.p., a strony stosunku pracy ustalają wcześniejszy niż jeden miesiąc termin rozwiązania stosunku pracy – pracownikowi przysługuje odszkodowanie w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia, obliczonego jak ekwiwalent za urlop wypoczynkowy. Przysługuje ono pracownikowi, który przepracował w przedsiębiorstwie PKP nieprzerwanie co najmniej 10 lat.

Pracownik ma więc prawo do sześciomiesięcznej odprawy, jeżeli

- doszło do rozwiązania umowy na czas nie określony,
- rozwiązanie umowy nastąpiło z przyczyn leżących po stronie pracodawcy określonych w art. 36¹ k.p.,
- strony ustaliły wcześniejszy niż jeden miesiąc termin rozwiązania stosunku pracy,
- pracownik nieprzerwanie przepracował w PKP co najmniej ostatnie 10
- lat.

Powódka była zatrudniona nieprzerwanie w PKP od ponad 10 lat, w oparciu o pracę zawartą na czas nieokreślony. Zostały także spełnione przesłanki dotyczące wcześniejszego niż 1 miesiąc terminu rozwiązania umowy o pracę.

§ 6 PUZP odwołuje się do art. 36¹ k.p. wyłącznie w zakresie przyczyn rozwiązania stosunku pracy, którymi w myśl tego przepisu mogą być ogłoszenie upadłości likwidacja pracodawcy, zmniejszenie zatrudnienia z przyczyn dotyczących pracodawcy określonych w odrębnych przepisach.

Do rozwiązania stosunku pracy z przyczyn leżących po stronie pracodawcy może dojść zarówno za wypowiedzeniem jak i na mocy porozumienia stron. W § 6 PZUP mowa jest o rozwiązaniu stosunku pracy za wypowiedzeniem dokonany przez pracodawcę.

Zdaniem Sądu należy przyjąć, iż przepis ten dotyczy także sytuacji gdy do rozwiązania stosunku pracy z przyczyn określonych w art. 36¹ k.p. doszło na zasadzie porozumienia stron.

Niezasadne jest stanowisko pozwanego, iż art. 48 i 80 ust. 3 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” pozbawia powódkę prawa do odszkodowania określonego w § 6 PUZP.

Art. 50 ust. 3 tej ustawy stanowi, że pracownikom z którymi rozwiązano stosunek pracy w latach 2000 – 2002 r. z przyczyn dotyczących zakładu pracy i którzy mają prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej, nie przysługuje odprawa pieniężna, o jakiej mowa w art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r., ani żadne inne świadczenie z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy.

Skoro treść umownego stosunku pracy jest kształtowana nie tylko przez umowę o pracę, ale również specyficzne źródło prawa pracy należy przyjąć, że treść stosunku pracy powódki kształtowana była między innymi przez PUZP precyzujący warunki umowy o pracę w zakresie spornego odszkodowania. Trzeba też mieć na względzie, że żaden przepis prawa nie może automatycznie zmienić na niekorzyść pracownika jego warunków pracy i płacy. Gdyby pozwany zamierzał do powódki stosować przepisy ustawy z dnia 8 września 2000 r., mniej korzystne od postanowień ponadzakładowego układu zbiorowego pracy, powinien powódce w trybie art. 42 k.p. wypowiedzieć dotychczasowe warunki płacy wynikające z układu w części dotyczącej przysługującego jej odszkodowania.

Okoliczności rozpoznawanej sprawy wskazują ponadto, że domaganie się przez powódkę odszkodowania w oparciu o obowiązujący przepis § 6 PUZP nie wykracza poza granice w ramach których dopuszczalne jest korzystanie z praw podmiotowych w stosunkach pracy, a jego realizacja nie narusza zasad współżycia społecznego.

Gdyby nie doszło do porozumienia stron w zakresie rozwiązania stosunku pracy w terminie krótszym niż miesiąc, pozwany musiałby wypowiedzieć powódce umowę o pracę z zachowaniem okresu wypowiedzenia wynikającego z § 7 pkt. 2 PUZP, a tym samym powódka zachowałaby prawo do wynagrodzenia w tym czasie. Można przyjąć, że w zaistniałej sytuacji odszkodowanie z § 6 rekompensuje utratę wynagrodzenia za okres wypowiedzenia.

Kasacja strony pozwanej została oparta na zarzucie naruszenia § 6 PUZP oraz art. 50 ust. 3 ustawy o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji PKP. Zdaniem skarżącego, powódka otrzymując jednorazową odprawę pieniężną nie ma prawa do odszkodowania, którego się domaga. Ustawodawca jednoznacznie rozstrzygnął to zagadnienie w art. 50 ust. 3 w sposób nie budzący wątpliwości. Jest to szczególna regulacja ustawy, która kompleksowo normuje problematykę zwolnień pracowników PKP w latach 2000 – 2002 w związku z dokonywaną restrukturyzacją. Przepisy te zostały wydane później niż PUZP, będący podstawą roszczeń powódki, są one bezwzględnie obowiązujące i wyłączają postanowienia PUZP regulujące materię uregulowaną w ustawie. Nie ulega żadnej wątpliwości, że postanowienia PUZP należą do treści stosunku pracy. Jednak z uwagi na

kompleksowe uregulowania i na czas obowiązywania postanowień art. 50 ust. 3 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego PKP, postanowienia w zakresie dodatkowych odszkodowań wynikające z innych aktów prawnych ulegają zawieszeniu. A zatem brak podstawy do zasądzenia odprawy pieniężnej przyznawanej z tytułu rozwiązania umowy o pracę na podstawie ustawy o komercjalizacji PKP były znacznie wyższe niż odszkodowanie ustalone w § 6 PUZP.

Pogląd Sądu Okręgowego, iż zamierzając stosować do powódki przepisy ustawy z dnia 8 września 2000 r., zdaniem Sądu mniej korzystne od postanowień § 6 PUZP, należało wypowiedzieć powodowi dotychczasowe warunki pracy w części dotyczącej odszkodowania z PUZP, nie jest trafny ponieważ odszkodowanie przewidziane w § 6 PUZP nie jest składnikiem płacy przewidzianym w umowie o pracę, a zatem wypowiedzenie warunków płacy jest bezprzedmiotowe. Ponadto nie można uznać przepisów ustawy za mniej korzystne dla pracowników aniżeli uprawnienia przewidziane w § 6 PUZP skoro jednorazowa odprawa wynosiła 30 tys. zł, a na podstawie układu powódka otrzymałaby ponad 10 tys. zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie podstawowe znaczenie ma określenie relacji prawnej między postanowieniami § 6 Ponadzakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla pracowników przedsiębiorstwa państwowego PKP, zawartego w dniu 4 stycznia 1999 r., a art. 49 oraz art. 50 ust. 3 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji PKP. Zagadnienie to było już rozważane przez Sąd Najwyższy w podobnych sprawach.

W uchwale z dnia 16 kwietnia 2003 r. (III PZP 4/03, OSNP 2003, z. 20, poz. 482) Sąd Najwyższy rozważał w pierwszym rzędzie kwestię czy przewidziane w § 6 UZP PKP odszkodowanie jest świadczeniem z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Jedynie bowiem w razie pozytywnej odpowiedzi na to pytanie zachodziłaby potrzeba określenia relacji między tą regulacją, a unormowaniem przewidzianym art. 50 ust. 3 ustawy o komercjalizacji PKP. W takim też wypadku aktualna stałaby się

odpowieź na pytanie, czy przewidziana art. 50 ust. 3 zasada, iż pracownikom, którzy otrzymali jednorazową odprawę w myśl art. 48 tej ustawy, nie przysługują żadne inne świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, obejmuje również świadczenia przewidziane prawem autonomicznym, tj. § 6 UZP PKP. Zdaniem Sądu Najwyższego przewidziane w § 6 odszkodowanie jest świadczeniem z tytułu rozwiązania umowy o pracę. Odszkodowanie to przysługuje zawsze w stałej wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia obliczonego jak za urlop wypoczynkowy, niezależnie od długości okresu wypowiedzenia pod warunkiem że strony ustaliły termin rozwiązania stosunku pracy krótszy niż jeden miesiąc. Jest to odszkodowanie z tytułu rozwiązania stosunku pracy, gdyż pokrywa szkodę jaką pracownik ponosi wskutek utraty możliwości zarobkowania w czasie przysługującego okresu wypowiedzenia, a zarazem, uwzględniając okoliczność, że przysługuje w wysokości przekraczającej maksymalny określony układem zbiorowym pracy (§ 7 ust. 1) okres wypowiedzenia, stanowi odszkodowanie z tytułu utraty przez pracownika miejsca pracy niezwłocznie, tj. w terminie poniżej jednego miesiąca.

Przystępując do rozważenia drugiej wymienionej na wstępie kwestii Sąd Najwyższy wskazał na brzmienie art. 50 ust. 3 ustawy o komercjalizacji PKP, według którego pracownikom, o których mowa w art. 48, nie przysługuje odprawa pieniężna określona art. 8 ustawy z dnia 28 grudnia 1989r. „ani żadne inne świadczenie z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy”. Brzmienie przepisu jest stanowcze i nie pozostawia wątpliwości, że przepis ten odnosi się do świadczeń przewidzianych prawem ustawowym, co dodatkowo zostało wzmocnione przez wyraźne wyłączenie odprawy z art. 8 ustawy o zwolnieniach grupowych. Sąd Najwyższy podkreślił, że charakter (moc prawna) prawa ustawowego w relacji do prawa autonomicznego (układowego) z tego punktu widzenia normy prawa ustawowego dzielą się na trzy grupy: na normy imperatywne (ściśle bezwzględnie obowiązujące), normy jednostronnie bezwzględnie obowiązujące (zwane też granicznie zastępującymi) oraz normy względnie obowiązujące. Te pierwsze nie zezwalają na odstępstwa w prawie autonomicznym, a sprzeczne z nimi postanowienia nie mają mocy prawnej, drugie natomiast, określając minimum uprawnień pracowniczych zezwalają na korzystniejsze ich

uregulowanie np. w układzie zbiorowym pracy, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 9 k.p. Uwzględniając przyjęte w nauce prawa kryteria rozróżnienia rodzajów norm prawa ustawowego (brzmienie przepisu oraz jego funkcję), należy dojść do wniosku, że norma art. 50 ust. 3 ustawy o komercjalizacji PKP ma charakter normy ściśle bezwzględnie obowiązującej. Okoliczność, iż strony układu po wejściu w życie przepisów ustawy o komercjalizacji PKP nie zmieniły spornego przepisu, ani nie wypowiedziały układu (odpowiedniej jego części), nie uzasadnia przyjęcia jego obowiązywania na zasadzie korzystności, przewidzianej art. 9 k.p.

Rezultaty dogmatycznoprawnej analizy relacji zachodzących między przepisem § 6 UZP PKP a art. 50 ust. 3 ustawy o komercjalizacji PKP znajdują dodatkowe uzasadnienie w wykładni funkcjonalnej i systemowej. Odszkodowanie przewidziane § 6 UZP PKP zostało wprowadzone z mocą od dnia 1 stycznia 2000 r, Stanowiło ono szczególne świadczenie z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn leżących po stronie zakładu pracy, określonych w art. 36¹ k.p. Jednorazowa odprawa pieniężna, wprowadzona ustawą z dnia 8 września 2000 r. stanowi również świadczenie na rzecz pracowników, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło w latach 2000-2002 z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Niewątpliwie, wydając ustawę o komercjalizacji PKP, ustawodawca miał świadomość obowiązywania § 6 UZP PKP i przewidzianego tym przepisem odszkodowania z tytułu rozwiązania stosunku pracy w warunkach określonych tym przepisem. Ustawa miała charakter szczególny, ograniczony do przedsiębiorstwa PKP, co tym bardziej uzasadnia przyjęte założenie, Przyjęcie poglądu, że ustawodawca zaakceptował przyznanie dwukrotnie świadczenia z tego samego tytułu wymagałoby w tych warunkach wyraźnego przepisu ustawy, tym bardziej że jednorazowa odprawa została ukształtowana znacznie korzystniej niż odszkodowanie z § 6 układu, względnie co najmniej niezajęcia przez ustawodawcę żadnego wyraźnego stanowiska w tej kwestii. Tymczasem ustawodawca w sposób bardzo zdecydowany wyłączył w art. 50 ust. 3 ustawy możliwość zbiegu świadczeń, stwierdzając, iż pracownikom, którzy mają prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej, nie przysługują żadne inne świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy.

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym podziela stanowisko zawarte w powołanej uchwale Sądu Najwyższego oraz zawartą w niej argumentację prawną. Z wymienionych względów, na podstawie art. 393¹⁵ k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.